

“Een Museum dat werkt”

OTMV afd. Noord Brabant organiseert, in samenwerking met de Oude Trekkerclub Roeselare, jaarlijks een busreis waarbij om beurten de organisatie van de busreis wordt uitgevoerd. Na de corona periode was het in 2022 de beurt aan de OTMV afd. Noord Brabant. Gekozen is voor een bezoek aan De Noordkade in Veghel waar de deelnemers werden verast op een kijkje in een unieke omgeving waarin het behoud van historisch erfgoed centraal staat. In deze Pionier een toelichting op deze dag en gelijk een aansporing voor de leden van de OTMV om eens naar Veghel af te reizen.

Mallen om gietvormen te maken voor wielen

Veghel en Noordkade

Op het terrein van de voormalige veevoederfabrieken van de NCB-CHV heeft zich de afgelopen jaren iets unieks afgespeeld. Op enig moment kwamen de fabriekshallen en silo's leeg te staan en begon het weer grip te krijgen op de gebouwen. Onkruid tussen de bestrating en water dat over de muren naar beneden liep in de enorme hallen waar eens honderden arbeiders werkte om zakken met graan te verplaatsen, vaak met de hand en op de rug, om van het graan voer voor vee te maken.

Een lokale aannemer heeft het 5,5 hectare grote terrein gekocht en de eerste plannen waren om alles te slopen en huizen te bouwen. Deze plannen konden al snel de ijskast in want door de overige industrie in de omgeving is woningbouw uitgesloten en ook het slopen van o.a. de silo's is veel te kostbaar. Na een grondige inspectie van het complex gaf de aannemer een inzicht van de mogelijkheden van het historisch complex en hij ontwikkelde het plan om het terrein een tweede leven te gunnen als een levend

monument. Door samenwerking van meerdere partijen wordt op de Noordkade een uniek complex levend wordt gehouden. In alle hoeken en ruimtes wordt gewerkt door grote en kleine bedrijven die in de traditie van het verleden samen werken in een coöperatie.

In de ruimtes is zoveel mogelijk de installatie bewaard gebleven.

Op het terrein is in voormalige fabriekshallen van de CHV ook de Stichting Industrieel Erfgoed Meierij gevestigd. In de hallen is een museum en bezoekersruimte ingericht en, heel belangrijk, een eigen werkplaats waarin ruim 80 vrijwilligers het industrieel erfgoed uit de Meierij wordt bewaard, gerepareerd, onderhouden en vooral werkbaar gehouden. “Een Museum dat werkt” is de slogan die door de stichting wordt gebruikt om belangstelling te kweken en daardoor extra bezoekers naar het museum en werkplaats te trekken. Via de voorzitter van SIEMei, Piet van de Poel, kwam de OTMV afd. Noord-Brabant op het idee om te kijken wat de mogelijkheden zijn om met OTMV en OTC leden een

bezoek te brengen aan dit industriële complex. De vrijwilligers van SIEMei, onder aanvoering van Ad Franssen, hebben een dag programma in elkaar gezet en op 29 oktober werden 105 deelnemers van OTMV en OTC in Veghel ontvangen met koffie en natuurlijk CHV koek.

Het programma van de dag bevatte 4 onderdelen en hieronder een beschrijving van de verschillende onderdelen.

Film

Op het terrein is in een van de voormalige fabriekshallen een filmzaal ingericht met 4 bioscoopzalen. De inrichting van de ruimten rondom de zalen is behouden zoals de fabriek er heeft uitgezien. Schakelkasten, leidingen, spanten en deuren zijn zoveel mogelijk behouden. Ook oude filmmapparatuur is opgesteld en hiermee is ook dit erfgoed bewaard gebleven. De film is een documentaire over de geschiedenis van de Noordkade en de manier waarop vele partijen elkaar gevonden hebben en samenwerken om dit complex.

Filmprojector met vlamboog in museum SIEMei

SIEMei

In kleine groepen werden de deelnemers rondgeleid langs de objecten die door de stichting bij elkaar zijn gebracht en vooral de gedetailleerde uitleg imponeerde de bezoekers.

In de ontvangstruimte hangt een bedieningsruimte (cabine) van een bovenloop kraan waarvan de loopbalk enkele meters uitsteekt boven de binnenhaven en met deze kraan was het mogelijk om 10 zakken van 100 kilo graan uit een schip te takelen en vervolgens af te zetten op een locatie in de hal. Na het neerzetten werden de zakken weer met de hand verder verplaatst en opgetast. Omdat iedereen in de fabriek staande zijn werk verrichtte mocht de machinist van de kraan niet zitten en stond in zijn cabine. In deze ruimte hangt ook een bijzondere lamp die is samengesteld van houten mallen die gebruikt zijn om gietvormen te maken waarmee allerlei wielen werden gegoten waarmee in feite de industriële revolutie is gestart. Mooi dat deze vormen op deze manier zijn samengebracht en hiermee een kunstwerk vormen van de historie van deze techniek.

Het beschrijven van alle objecten is niet mogelijk daarvoor moet je echt naar het museum gaan maar elke willen wij wel noemen. Een imponerende machine is de regelzetter die uit een drukkerij is gekomen. In deze machine zijn magazijnen met letter en leesteken matrijzen opgeslagen die d.m.v. een toetsenbord als een regel worden samengesteld.

Cabine van de bovenkraan

Als de matrijzen op een rij staan en met de spatie matrijs zijn uitgevuld maken deze lettermatrijzen een afdruk in een blokje geperst zacht loodantimoon. Na afkoelen vormt dit loodantimoon blokje een regel van een kranten kolom. De machine zorgt dat de lettermatrijzen weer in de magazijnen komen en alle regels worden samengepakt en in de druk-bak gelegd. nadat de krant is gedrukt wordt het loodantimoon weer gesmolten en hergebruikt. Een mooi systeem dat het mogelijk maakte om veel sneller een krant te “zetten” dan met de hand letter voor letter in een zet-raam te plaatsen. Inmiddels hebben we systemen die elkaar steeds sneller opvolgen en in feite wordt de basis opmaak van dit artikel in Pionier nu gemaakt terwijl ik de letters intoets op de computer. In de afgelopen decennia is er veel veranderd.

Een ander voorbeeld zijn de machines waarmee koeken voor vee worden gemaakt. Om vee aanvullend te voorzien van voeding met extra vitaminen en minerale was het nodig om graan te pletten zodat de structuur bewaard blijft. Deze basis grondstof wordt vervolgens met andere voedingsstoffen (o.a. bietenpulp, melasse, Citrus pulp, lijnzaadschilfers, lijnzaad, zout, magnesium) samengeperst tot koeken. Deze machines die ontworpen en gebouwd zijn door machinefabriek van Opstal in Zevenbergen zijn bewaard en nog werkbaar op te stellen.

Machine om jute zakken te bedrukken

In het museum ook een verzameling stationaire motoren, werktuigen voor schoenmakers, verzameling telefoons, elektronische apparatuur, brandweer apparatuur, handgereedschappen en de geschiedenis van de machinefabriek Munsters uit Erp waarvan een trekkertje in het museum staat. (zie los artikel over deze trekker in Pionier)

Zoals al eerder gemeld is het laten werken van alles wat in het museum staat voor de stichting erg belangrijk. Een van de loodsen is ingericht als werkplaats en daarin worden objecten die passen bij de geschiedenis van de Meierij hersteld, gerestaureerd, werkbaar gemaakt en onderhouden. Ook op het buitenterrein enkele voorbeelden van machines die gebruikt zijn op de terreinen van de CHV. O.a. kranen voor lossen van schepen en laadschop van Werklust. Ook in de werkplaats een van de eerste werklust laadschoppen gebouwd op een Fordson Major die momenteel wordt gerestaureerd.

Ook de installaties om zakken af te vullen zijn nog aanwezig.

Noordkade

Vrijwilligers van Siemei verzorgde een rondleiding door het voormalige hoofdkantoor van de CHV en de verschillende fabriekshallen. Heel imposant is het inrijke in de enorme silo's op het terrein. Maar ook

de ruimtes waarin veehouder werkt vermalen en in zakken werd verpakt en waarin nu tal van winkeltjes, een supermarkt, kunststudio's, foodstores, theater, etc. is.

In de hallen zijn silo's ingebouwd en daar wilde men een doorgang maken en met diamantzagen werden de sparingen gezaagd. Een kostbare aangelegenheid. Het zagen kosten aanvankelijk aan zaagbladen € 250,00 per minuut en 1 doorgang vergt 1 uur zagen. Het resultaat is overigens wel verbluffend het lijkt alsof je in een piramide loopt.

Tijdens ons bezoek werd een World Cup wedstrijd driebanden gehouden en was een van de hallen niet toegankelijk om door te lopen. Via doorkijkjes kregen we toch een goede indruk van het geheel en iedereen raakte onder de indruk van dit historisch erfgoed dat hergebruikt wordt.

Om de gebouwen te verwarmen maakt men gebruik van de restwarmte die vrijkomt bij het productieproces van de nabijgelegen melkfabriek.

Abemec-Agromec

Zoals al beschreven verkreeg de CHV het importeurschap van Fendt en werden er veel Fendt trekkers in het zuiden geleverd aan boeren die deel uitmaakte van de coöperatie. Inmiddels is deze tak verzelfstandigd en heeft men als Abemec 18 verkoopvestigingen en 21 servicepunten voor het volledige Fendt programma. Onder de naam Agromec wordt o.a. het programma van Krone geïmporteerd en gedistribueerd.

Tijdens de rondleiding van de hoofdvestiging in Veghel kregen de deelnemers inzicht in de toekomstige ontwikkelingen van de landbouwmechanisatie. Trekkers voorzien van een elektromotor waarbij het accupakket in de frontheft hangt. Door het wisselen van het accupakket kan er constant met de trekker worden gereden. Ook een aantal robots die zelfstandig hun werk doen en zijn voorzien van elektro motoren en accupakketten. En onder de naam Abetrac worden oude landbouwsputten omgebouwd tot portaaltrekkers voor gebruik in de aspergeteelt en boomkwekerijen. Alles gericht op duurzaamheid en hergebruik een ontwikkeling die niet te stoppen is.

De meeste deelnemers horen het verhaal gelaten aan en zijn blij dat na de nieuwe machines de mogelijkheid werd geboden om in maar liefst 6 hallen te kijken naar ingerulde machines en daar staan wel een aantal

modellen die ook voor het historisch agrarisch erfgoed de moeite waard zijn.

SMA portaaltrekker

O.a. een SMA (Smits Machine Agricole) portaal trekker. De machine in de loods van Abemec is uit de eerste series die Smits uit Rijen (Noord-Brabant) heeft geproduceerd. Een lichte machine met een grote bodenvrijheid, simpel te bedienen zonder toeters en bellen, eenvoudig functioneel. De machine voorzien van 2 wielaandrijving door een luchtgekoelde motor van 26 Pk kan worden ingezet voor o.a. schoffelen, harken, kunstmest strooien en spuitwerkzaamheden. Hopelijk krijgt deze machine een nieuwe eigenaar in Nederland die deze machine met zorg en besef van historische waarde weet te gebruiken.

Tussen de rondleidingen konden de deelnemers gaan lunchen in het restaurant Wittern dat ook in een van de fabriekshallen is gesitueerd. Ook hier een originele industriële uitstraling waarbij zoveel mogelijk elementen uit de fabriek zijn hergebruikt. O.a. barkrukken die op afsluiters zijn geplaatst en een mooie gedraaide gietijzeren trap. Zeker de moeite waard om hier eens te lunchen.

Na de rondleiding werd er afscheid genomen van de SIEMei vrijwilligers en tijdens de rit naar het Witte

Huis in het plaatsje Zeeland kwamen de deelnemers niet uitgesproken over de ervaring van deze dag. En menigeen denkt erover om een keer terug te gaan naar deze unieke historische plaats.

Om de dag af te sluiten een 3 gangen diner in het Witte huis in Zeeland voor de leden van OTC en OTMV. Hier werden ervaringen over de corona periode en deze busreis met elkaar gedeeld. En er zijn al afspraken gemaakt voor het bezoek aan de OTC in Roeselare voor 2023.

Kees Roovers

Voor meer informatie zie onder andere:

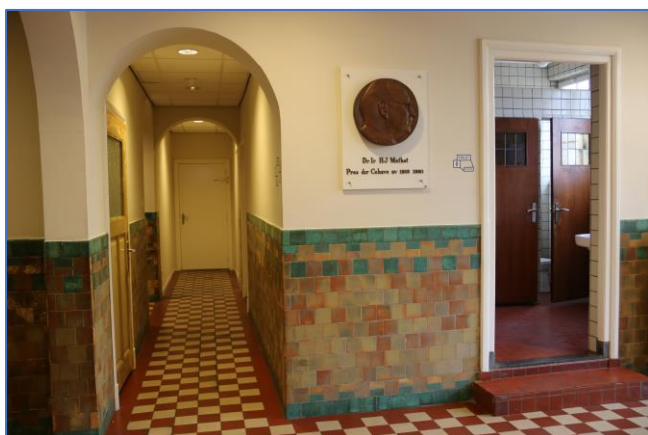
www.cultuurhavenveghel.nl ; www.noordkade-veghel.nl ; www.siemei.nl ; www.smits-rijen.nl ; www.abemec.nl ; www.wittern.nl ;

Veghel

Veghel is een plaats in de Meierij en ligt tegen de Peel. Door Veghel loopt de Zuid Willemsvaart en via een insteekhaven heeft men de mogelijkheid gerealiseerd om goederen via binnenvaartschepen aan te voeren naar de fabrieken langs deze insteekhaven. Een van de bedrijven die gebruik maakte van deze infrastructuur was de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond die in 1911 de Coöperatieve Handels Vereniging (CHV) heeft opgericht. Deze Coöperatie richt zich op het inkopen en verkopen van mengvoeders en kunstmest. De gunstige ligging van Veghel langs de Zuid Willemsvaart evenals weg en spoorverbindingen trekt meer voedingsmiddelen producenten aan en hierdoor is Veghel een van de belangrijkste foodclusters van Nederland. CHV heeft haar hoofdkantoor gevestigd maar ook Mars en Campina hebben in Veghel grote fabrieken.

NCB-CHV

De in Gemert geboren Gerlacus van den Elsen is als boerenapostel een man met veel talent die onder de boeren veel respect heeft en hij weet de boeren te bewegen om te gaan samen werken in een coöperatie om te zorgen dat de boeren niet worden ondergesneeuwd door de grote industrieën. In 1896 wordt de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond opgericht en in 1911 de Coöperatieve Handels Vereniging (CHV) In de fabrieken van de CHV wordt door honderden arbeiders noeste arbeid geleverd. Meerdere generaties van arbeiders met lange dienstverbanden die de CHV laat uitgroeien tot de grootste mengvoederfabriek in de Wereld. In de loop van de jaren krijgt de onderneming verschillende structuren en naamsveranderingen zoals CeHaVe en later Agrifirm voor de levering van diervoeders maar ook worden de bedrijfstakken voor levering van gereedschappen, werktuigen en machines verder doorontwikkeld en verkrijgt de onderneming het importeur schap voor zuid Nederland voor o.a. Fendt trekkers. Ook de lokale afdelingen van de NCB kregen vestigingen waar bedrijf behoeften, kunstmest en diervoeder werden verhandeld en in menig dorp verscheen een vestiging van de Boerenbond.

Hal van het CHV hoofdgebouw

Indrukwekkende opstelling in de hoofdhal van gebouw Noordzijde